

พระราชนิพนธ์ โคตงสุภาษิต / ๓ เรื่อง

คช

สุภาษิตโสฬสไตรยางค์ / สุภาษิตนฤทมนการ
สุภาษิตมารดาสอนอาบู่หะชั้น

ราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

รวบรวมในหอพระสมุดวชิรญาณ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรุณวดี

โปรดให้พิมพ์

บวอก พ.ศ. ๒๔๖๓

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ ไสภณพิพรรฒธนากร

ทะเบียน

๘๕๕. ๕/๑

เมฆจัมปาศัยของหอสมุดวัดสุทธจินดา

วัดสุทธจินดา

๑๕/๕/๕๕

พร:ไพฑูริย์อักษร

เจ้าอาวาส: มณฑลอุดรราชธานี.

16/5

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๕ นครราชสีมา
ห้องสมุดพุทธสมาคม

จังหวัดนครราชสีมา

พระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิต ๓ เรื่อง

คือ

สุภาษิตโสฬสไตรยางค์ สุภาษิตนฤทมนการ

สุภาษิตมารดาสอนอาบู่หะชั้น

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

รวบรวมในหอพระสมุดวชิรญาณ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรุณวดี

โปรดให้พิมพ์

๔
บวอก พ.ศ. ๒๔๖๓

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

เลขที่ 104

เลขที่ 895.9113008
จ 657/ก

เลขทะเบียน น. 32 น. 15509

โคลงสุภาษิต โสพฤกไตรยางค์

พระราชนิพนธ์

ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ ปราชญ์แสดงคำวิหัตว ไตรยางค์

โสพฤกหมกหมวกปาง

ก่อนอ้าง

เปนมaticaทาง

ขันธ์จิต แสงเฉย

หวังสวัสดิขจิตทุกขสร้าง

สับสร้องกศล

สามสิ่งควรรัก

ความกล้า ความสุภาพ ความรักใคร่

๑	ควรกล้ากล้ากลัวน้อย	ทั้งหทัย แท้แท้
	สุภาพพจนภายใน	จิตรพร้อม
	ความรักประจักษ์ใจ	จริงแน่น นอนญา
	สามสิ่งควรรักน้อม	จิตรให้สนิทจริง

สามสิ่งควรชม

อำนาจปัญญา เกียรติยศ มีมารยาทดี

๒	๑	ปัญญาสติกล้า	เลิศญาณ
		อำนาจศักดิ์สูงการ	มั่งชั่ง
		มารยาทเรียบเลี่ยมสาร	เสียงมเงื่อน งามนอ
		สามสิ่งควรรักทั้ง	แต่ช้องสรรเสริญ

สามสิ่งควรเกลียด

ความดูร้าย ความหยิ่งกำเริบ อักตัญญู

๓๐ ใยาปจิตรหายาวย	ทารุณ
กำเริบเอิบเกินสกุล	หยิ่งก้อ
อีกหนึ่งห่อนรู้คุณ	ใครปลุก ผึงแซ
สามสิ่งควรเกลียดท้อ	จิตรแท้อย่าสมาน

สามสิ่งควรระวังเกียจติเตียน

ชั่วเลวทราม มารยา ฤษยา

๔๐ ใจชั่วชาติต่ำช้า	ทรชน
ทุจริตมารยาปน	ปกไว้
ทั้งสี่จิตรคึกเกลียดคน	ดีกว่า ตัวแซ
สามส่วนควรเกลียดไกล	เกลียดชังสุมาคม

สามสิ่งควรเคารพ

ศาสนา ยุติธรรม

ความประพฤติเป็นประโยชน์ทั่วไปไม่เฉพาะตัวเอง

๕๑ ศาสนาสอนสั่งให้	ประพฤติดี
หนึ่งยุติธรรมไปมี	เลือกดี
ประพฤติเพื่อประโยชน์ศรี	สวัสดิ์ทั่ว กันแฮ
สามสิ่งควรรอบรู้	เคารพเรื่องเจริญคุณ

สามสิ่งควรยินดี

งาม ตรงตรง ไทยแก้ตน

๕๒ สรรพางค์โสภาคย์พร้อม	อัญลักษณ์
ภาพจิตรประจักษ์	ชอบพร้อม
เป็นสุขไสตตนรัก	การชอบ ธรรมนา
สามสิ่งควรชกน้อม	จิตรให้ ยินดี

สามสิ่งควรปราถนา

ความสุขสบาย มิตรสหายที่ดี ใจสบายปรุโปร่ง

๗ คุชกายวายโรคร้อน	รำคาญ
มากเพื่อนผู้วานการ	ชีพได้
จิตรแผ่วแผ่สงสาราญ	รมย์สุข เกษมแฮ
สามสิ่งควรจักให้	วิบร้อนปราถนา

สามสิ่งควรอันวอนขอ

ความเชื่อถือ ความสงบ ใจบริสุทธิ์

๘ ศรัทธาทำจิตรหมั่น	คงตรง
สงบรับค้ำประสงค	สิ่งเศร้า
จิตรสอาดปราศสิ่งพะวง	วุ่นวุ่น หมองแฮ
สามส่วนควรแผ่แผ่	แต่ตั้งอธิฐาน

สามสิ่งควรนับถือ

ปัญญา ฉลาด มั่นคง

๑๑ ปัญญาตรองไตร่	ทุกหลาย
ฉลาดยิ่งสิ่งแยกกาย	คาตร ^๒ _๒
มั่นคงไม่คั่นคลาย	คลอนกลับ กล้วยแซ
สามสิ่งควรกอบ ^๒ _๒	กบ ^๒ ผู้ ^๒ นับ ^๒ ถือ ^๒

สามสิ่งควรจะชอบ

ใจอารีสุจริต ใจดี ความสนุกเบิกบานพร้อมเพรียง

๑๒ สุจริตจิตรโอบอ้อม	อารี
ใจโปร่งปราศราคะ	ชุ่ม ^๒ ซ้อง
สิ่งเกษมสุขเปรมปร ^๒ _๒	คา ^๒ พร ^๒ ง ปร ^๒ อ ^๒ ม ^๒ แซ
สามสิ่งสมควรต้อง	ชอบ ^๒ ต ^๒ อง ^๒ ย ^๒ ิน ^๒ ดี

สามสิ่งควรกระทำให้มี
หนังสือดี เพื่อนดี ใจเย็นดี

๑๓ หนังสือสอนสั่งข้อ	วิทยา
เว้นบาปเสาะกลียาณ	มิตรไว
หนึ่งขาดปราศโทษา	คติห่อ ใจเซย
สามสิ่งควรมีให้	มากหยั่งยืนเจริญ

สามสิ่งควรจะหวงแหนธาตุเพื่อรักษา
ชื่อเสียงยศศักดิ์ บ้านเมืองของตน มิตรสหาย

๑๔ ความคิมขอทั้ง	ยศถา ศักดิ์เซย
ประเทศเกิดกุลพงศ์	อยู่ยง
คนรักร่วมอุทยา	ศรัยคฺข ทุกข์แซ
สามสิ่งควรสงวนทั้ง	ต่อสืสืบเบียดพิ

สามสิ่งควรครองไว้

กิริยาที่เป่นใจใน มั่งง่าย วาจา

๑๕ อาการอันเกิดด้วย	น้ำใจ แปรฤา
ใจซึ่งรีบเร็วไว	ก่อนรู้
วาจาจักพูดใน	กิจสย สรรพแฮ
สามสิ่งจำทั่วยุ	พิทักษ์หมั่นครองรวัง

สามสิ่งควรเตรียมเพื่อ

อนิจจัง ชรา มรณ

๑๖ สิ่งใดในโลกล้วน	เปลี่ยนแปลง
หนึ่งชราหย่อนแรง	เร่งวัน
ความตายติดตามแสง	ทำชีพ ประโลยเฮย
สามส่วนควรคึกคัก	คฤ์เตรียมคอย

๑ ขบสารสืบหกเค้า
 หมวกละสามคิณสรพ
 เปนสี่สิบแปดคณับ
 ตามแบบขาค้วน

คเนนัย หมวกแซ
 เสรีสัน
 ยอดเยี่ยง อย่างแซ
 เสรีแล้วบริบูรณ์

ห้องสมุดพุทธสมาคม

๓๑ จังหวัดนครราชสีมา

โคลงสุภาษิตนฤทมนการ

พระราชนิพนธ์

ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

กิจ ๑๐ ประการที่ผู้ประพฤตินิยังไม่เคยเสียใจ

๑ บัณฑิตวินิจแล้ว

แถลงสาร สอนเอย

ทศนฤทมนการ

ผู้
ชอช

เหตุผู้ประพฤติปาน

ดั่งกล่าว นั่นนอ

โถมแน่เพราะกิจนี้

ห่อนใดเคยมี

๑ เพราะทำความดีทั่วไป

๑ ทำดีไปเลือกวัน

ผู้ใด ใดเคย

แต่ผูกไมตรีไป

รอบข้าง

ทำคุณอกหนุนใน

การชอช ธรรมนา

ไว้ศัตรปองมล้าง

กลับชอชสรวเสริญ

๒ เพราะไม่ได้พูดร้ายต่อใครเลย

๒	◎ เห็นท่างโมหะร้อน	ฤษยา
	สละส่อเสียดมารยา	ใส่ร้าย
	คำหยาบจายจ้วงอา	ฉาวชู้ เชื้อชุย
	ไ้หมิ่นนินทาข้าย	โทษให้ผู้ใด

๓ เพราะถามฟังความก่อนตัดสิน

๓	◎ ยินคติมเริงน้อย	ใหญ่ไฉน ก็
	ยังย่งเห็นไป	เค็ดควน
	ฟังตอบสอคำไข	คิดใคร่ ครวญ
	ห่อนตัดสินห้วนห้วน	เหตุด้วยเขาคความ

๔ เพราะคิดเสียก่อนจึงพูด

๔	◎ พาทมิฬตริง	รอกคิก
	รอบคอบชอบแลผิด	ก่อนพร้อม
	คำพูดพางลิต	เขียนร่าง เรียงแซ
	ฟังเพราะเสนาะต้อง	สอทั้งห่างภัย

๕ เพราะอดพูดในเวลาโกรธ

๕	สามารถอาจห้ามงค	วาจา	ตนเฮย
	ปางเมื่อยังโกรธา	ชุ่นแค้น	
	หยุดคิดพิจารณา	แพ้ชนะ	ก่อนนา
	ชอบผิดคิดเห็นมั่น	ไม่ยังเสียความ	

๖ เพราะได้กรุณาต่อคนที่ถึงอับจน

๖	กรุณานรชาติผู้	พ้องภัย	พิบัติเฮย
	ช่วยรอดปลอดภัย	สว่างร้อน	
	ผลจักเพิ่มพลใน	อนาคต	กาลแฮ
	ชนจักชูชอชอน	ปางเบื้องประจวบ	

๗ เพราะขอโทษบัณฑิตที่ได้ผิด

๗	ใดกึ่งผิดพลาดแล้ว	ไ้ละ	ลืมเลย
	หย่อนทฐิมานะ	อ่อนน้อม	
	ขอโทษเพื่การวะ	วายขาด	หมางแฮ
	ดีกว่าปดอ้อมค้อม	คิดแก้	โดยโกง

๘ เพราะอดกลืนต่อผู้อื่น

๑๑	ขันติมีมากหมั่น	สันดาน
	ใครเกะกะระราน	อดกลืน
	ไ้ฉนเฉียบเฉกพาล	พาเคียด ร้อนพ้อ
	ผู้ประพฤติกงน	จักไ้ใจเย็น

๙ เพราะไม่ฟังคำคนพูดเพศนิทาน

๑๒	ไ้ฟังคนพูดฟัง	พินเผอ
	เท็จแลจริงงานเจอ	คละเคล้า
	ค้อมคเทยวกรัดเถอ	ทำนทัว ไปนา
	ฟังจะพาพลอยเข้า	พวกเพือริงควาน

๑๐ เพราะไม่หลงเชื่อข่าวร้าย

๑๓	อีกหนึ่งไ้เชื่อถอย	คำคน ภาแซ
	บอกเล่าข่าวเหตุผล	เรองร้าย
	สยสอยประกอยจน	แจ่มเท็จ ริงนา
	ยังบ่ควนยกย้าย	ตนเตนก่อนกาล

๑ ข้อความตามกล่าวแก้	สืบประการ นั้น
ควรแก้ความพิจารณา	ทั่วผู้
แม่ละไข่ขาดปาน	โคลงกล่าว ก็
ควรระงับคืบ	ส่งขบข้างยัง

โคลงสุภาสิตสอนผู้เป็นข้าราชการ
ทรงพระราชนิพนธ์ในเรื่องนิทราชาคริษ
นางจอกแก้วมารดาสอนอาบู่หะชั้น

โคลง ๔

๑ มารครจะแจ้งแจก	นิติสาร
ตามคติโบราณ	กล่าวไว้
วุฒิสัประการ	ควรประกอบ ยศแซ
สำหรับขัตติยราชได้	เลือกเลียงมนตรี
๒ หนึ่งมีชาติพนเอง	เสนา นานา
หนึ่งเจริญชนมา	ยุแล้ว
หนึ่งเรียนรอบวิทยา	ยลทราบ เสรีแซ
หนึ่งยังปัญญาแผ้ว	ผ่องพันโลกเขลา

๖	อย่าแพ้ลงอย่าพลิกเค้า	คุณภ ธรเชย
	มันจิตรคึกกตัญญู	ต่อท้าว
	ไต่ช่วยช้อนชู	เชิดเกียรติ ท่านนา
	พระประสงค์สุดค้ำ	จูงสู่อาสา
๗	เวลาเข้าค้ำ	ความเพียร เทอญพ่อ
	ราชกิจอย่าพาเหียร	อย่าคร้าน
	ไปรู้จูงสอยเรียน	ทราบผิด ชอขนา
	ประมาทมักพลาดค้ำ	เกาะด้วยคึดทง
๘	สงครามมาเหยียบค้ำ	แดนไกล ไกลฤ
	ทอดชีพอาสาไป	อย่าคร้าม
	สงวนราชรักษาไฟ	ที่เกิด ตนแฮ
	ผิวเหตุเขตรชนทั่วม	ขอบฟ้าจูงไป

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๕ นครราชสีมา

๑๔

๑ การในนครรัฐ
โดยแบบบทอัยการ
เห็นห่างอคติสถาน
มลละวิหิงสาแปล

พิจารณา ความฤา
เที่ยงแท้
ทฤษฏ์เที่ยง ตรงแฮ
ปลดเปลื้องเกียคณ

๑ ำพรณยังไ้
สอนแต่พอจำยาม
จงหมั่นตริตรองตาม
ทราบชคจึงจักช

สุดความ
แรกน
คำแม่ สอนนา
อนเอนอรรณสอน

895.9113008

พ.32 พ.15509

104

๑ 657 พ

895.911
A

ห้องสมุดพุทธสมาคม
จังหวัดนครราชสีมา